

Hans Brans

De broers Rinsema

Schoenmakers op zoek naar zuiverheid

EENAKTER

voor twee acteurs

2015

Ter inleiding

Thijs en Evert Rinsema waren een groot deel van hun leven gezamenlijk werkzaam als schoenmakers in Drachten. Daarnaast was Thijs een begenadigd schilder en zijn broer Evert een origineel 'denker in aforismen'. Na een ontmoeting met Theo van Doesburg en later met de Duitse 'März'-kunstenaar Kurt Schwitters ontstonden levenslange vriendschappen en raakten de broers intensief betrokken bij de avantgardistische bewegingen van de 'Stijl' en de Dada-beweging in de jaren tussen de twee wereldoorlogen. Het werk van Thijs vond ook internationaal erkenning, maar nooit hebben de broers hun achtergrond als eenvoudige schoenmakers uit Drachten verloochend.

In deze korte eenakter wordt iets zichtbaar gemaakt van hun persoonlijke zoektocht naar zuiverheid en zeggingskracht.

De eenakter vormde een op zichzelf staand onderdeel van een theaterproductie van theatercollectief **Spoonk** over kunst en kunst kijken in het Drachtster Museum en in het Fries Museum in Leeuwarden in de zomer van 2015.

De titel van de voorstelling in Drachten was.: *'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en de kleur is Dada'*.

In het gelijknamige script van die voorstelling vindt u ook nog een korte, inleidende scène die aan deze scène voorafgaat. Daarin loodst een gids de 'klanten' door de schoenmakerij en de Stijl-huiskamer van Theo Rinsema en vertelt ondertussen een en ander over de merkwaardige 'hobby's' van de schoenmakers.

Hans Brans

© Hans Brans

Weidum, 2015

hans.brans@planet.nl

Niet vermenigvuldigen of opvoeren zonder schriftelijke toestemming vooraf.

v.3, 2017

(Het atelier van Thijs. Hij zit achter zijn schildersezal waarop een geometrisch doek prijkt dat half af is. Op een tafeltje staat een beeld dat is ingepakt in bruin pakpapier. Thijs tikt nadenkend met de achterkant van een penseel op een stukje hout. Zijn broer Evert verschijnt in de deuropening in een lange dertiger jaren jas.)

EVERT Het getik van de hamer op de schoenzool op de leest.

THIJS Ja? Ja?

EVERT *(klopt)* Wat is het? Een rechte lijn?

(Om beurten tikken of kloppen de broers en proberen ze uit verschillende ritmes de lijnen te 'proeven')

THIJS Hm-hm. Of een gebogen lijn?

EVERT Of een ronde lijn –

THIJS – cirkel –

EVERT of een afgebogen –

THIJS – afgebroken lijn?

(het tikken stopt)

EVERT Hm-hm. Een onderbroken stippellijn. Dat is kracht die wegvloeit. Zich verstopt misschien? Zich verbergt? Zich bewaart. Hm-hm. *(schrijft in zijn schriftje)* 'Wat onderbroken wordt breekt niet, maar bewaart zijn kracht, gaat onderhuids verder en werkt langer en sterker dan de rechte lijn. Eerlijkheid en recht door zee: zij trekken de aandacht, maken massa, maar in de confrontatie vervalt hun kracht aan de weerstand. '

THIJS *(die door gegaan is met schilderen)* En daar doorheen dan een ander vlak.

EVERT Een rechte hoek?

THIJS Of een kromme.

EVERT Hm-hm. Of een kromme. Zoals een zool die door de naaimachine glijdt.

THIJS Dat is mij wat te mechanisch, te schraal.

EVERT *(wendt zich af)* Thijs houdt niet van al te schraal. Zoals de kant die Mondriaan op gaat.

THIJS Ik had anders graag een mondriaan willen hebben, maar helaas, het kwam er niet van.

EVERT Mondriaan was nog rechter in de leer dan Theo.

THIJS van Doesburg, Everts vriend.

EVERT Theo is de oprichter van De Stijl. Door Theo is Thijs de oude stijl van schilderen ontgroeid.

THIJS Door Theo ben ik de oude stijl van schilderen ontgroeid.

EVERT De werkelijkheid naschilderen ...

THIJS - en daar dan wat van jouw eigen persoon in leggen -

EVERT .. het is mooi.

THIJS Niks op tegen.

EVERT Maar wie gezien heeft dat de werkelijkheid bestaat uit vormen ...

THIJS – vormen, vlakken, kleuren, lijnen –

EVERT en die de kern van iedere beeld wil vatten in zijn meest essentiële vorm ...

THIJS – vlak, kleur, lijn –

EVERT Die heeft de nabootsing van de werkelijkheid

THIJS – 'zoals de kunstenaar die ervaart' –

EVERT .. niet meer nodig.

THIJS De werkelijkheid is schoon.

EVERT Absoluut. Zelfs in lelijkheid zit schoonheid.

THIJS Absoluut. Maar om schoonheid te scheppen hoef je de schoonheid van de werkelijkheid niet na te bootsen.

EVERT Je kunt schoonheid scheppen in het krachtenspel van vormen

THIJS – vlakken, lijnen, kleuren -

EVERT en daarmee een schone werkelijkheid scheppen.

THIJS Zeg Evert, zoveel gefilosofeer op één dag, dat is zelfs voor jou wat veel van het goede. Hoe was het in de winkel?

EVERT Buitengewoon gewoon. En dus ook gewoon buitengewoon. Mouike Akke kaam efkes te rabjen. 'Rare kwasten die Rinsema's, maar prima schoenmakers hoor'. Ze heeft een paar klanten jouw Stijlkamer laten zien. (*verbaasd*) Prachtig vonden ze het. Ze leken wel van een andere planeet. En bijzondere schoenen dat ze hadden. Juweeltjes!

THIJS Ik heb een pakje gekregen.
(*Evert is verrast. Eindelijk is het er.*)

EVERT Is het.. ?

THIJS Hm-hm.

EVERT Daar is het dan!
THIJS Hm-hm.
EVERT Uitpakken?
THIJS Ik heb op jouw gewacht.
EVERT Fideel!

(Samen pakken ze het uit. Langzaam komt een beeld van Archipenko te voorschijn. Als het is uitgepakt, staren ze er in stille bewondering naar. Dan kijken ze naar elkaar. En weer naar het beeld. Ze lopen er behoedzaam om heen. Blijven dan weer staan in stille bewondering. Terwijl Thijs blijft kijken, wendt Evert zich richting publiek.)

EVERT Het verstand weet niet waarom iets mooi is. Het zoekt woorden, achteraf, omdat het het onbegrijpelijke ondraaglijk vindt. Maar het moet leren geduld te hebben. De woorden komen langzaam, zoals alles van waarde. Wij hebben het vak geleerd van ons vader, die in zijn jonge jaren zelf het leer looide. Hoe looi je leer? Hoe plooi je leer? Hoe zet je de materie naar je hand? Door je te voegen naar waar de materie om vraagt. Door te luisteren naar haar innerlijke kracht, door het spel der dingen mee te spelen. Zo kun je soms met een schok de onvermoede pracht ervaren die schuil gaat in het veld waar je ongemerkt mee vergroeid was.

THIJS *(kijkt nog steeds naar het beeld)* Dat bedoel ik: die gebogen lijn, die durf om puur te zijn in het vlak en in de eenvoud en toch met een gebogen lijn alles onder spanning te zetten. Ik hou van Mondriaan, hij is mijn leermeester, net als Van Doesburg, maar zijn rechte lijnen zijn mij net te schraal.

EVERT Archipenko is de maker. Kiëv, Moskou, Parijs, Berlijn, New York. Een van die grote moderne. Thijs zag het beeldje staan in het Stedelijk Museum in Amsterdam, waar Theo van Doesburg een tentoonstelling had georganiseerd. 'Hoeveel denk je dat hij er voor vraagt?' had Thijs aan Theo gevraagd.

THIJS 1000 frank, had Theo gemeend. 'Ik zal eens vragen.'

EVERT Zei Theo. Maar voor een kunstenaar wou Archipenko het wel voor minder geven. 850.

THIJS Ik bied hem 600.

EVERT Dat is nóg bijna tweehonderd gulden. In 1921!

THIJS Hij ging akkoord!

EVERT Fideel!

THIJS Zeg Evert, mooi dat je er was jong, maar moeder wacht op je met het eten en ik moet weer eens aan de slag.

EVERT Je hebt gelijk. Morgen is het weer vroeg dag. Ik hoor Muoike Akke al zeggen, als ze jouw Archipenko ziet:

THIJS 'Er zit geeneens een hoofd op'.

EVERT En dan hoor ik jou al zeggen:

THIJS *(geïrriteerd)* 'Daar gaat het ook niet om! Het is toch geen portret!'

EVERT 'Het gaat om de lijnen'.

THIJS Over lijnen gesproken: mooi dat jij en moeder daar het aardig met elkaar kunnen vinden, maar op een dag moet je toch aan de vrouw.

EVERT Ik voel dat ze komt, Thijs. Ik voel het.
(af)

-- einde --